

**X. ULUSLARARASI
YUNUS EMRE SEVGİ
BİLGİ ŞÖLENİ BİLDİRİLERİ
(06-08 MAYIS 2010)**

**Hazırlayan
Prof. Dr. Erdoğan BOZ**

ESKİŞEHİR, 2011

YÛNUS EMRE’NİN ŞİİRLERİNDE “EREN” KAVRAMININ ELE ALINIŞI

Yrd. Doç. Dr. İsmet ŞANLI*

Yûnus’un yaşadığı XIII. yüzyılda, Anadolu’da ilmî eserler Arapça ve edebî eserler Farsça yazılırken Türkçe – özellikle tasavvufî- eserler de yazılmaya başlanmıştır. Orta Asya’da Ahmed-i Yesevî (ö. 1166) ile XII. yüzyılda başlayan tasavvufî hareket, Yesevî talebeleri vasıtasıyla Anadolu’da devam etmiş ve diğer tarikatlara mensup şairler de Türkçe yazmaya başlamışlardır. Yûnus Emre de Anadolu’da yüksek seviyeye ulaşan tasavvuf irfânını Türkçe şiirlerle ifade edebilen ilk ve büyük şairdir¹.

Yûnus’un tasavvufî fikirleri şiirlerinde başarılı bir şekilde ele almasında “ma’nevî isti’dâdî” kadar XIII-XIV. yüzyıl Anadolu tasavvuf ve irfân çevresinin yukarıda ismi geçen büyük mutasavvıfların eğitim ve öğretimiyle iyice yoğrulduğu ve böyle bir “ma’nâ dâhî”sini yetiştirmeye elverişli bir durumda olduğunu da dikkatlerden kaçırmamak gerekir (Köprülü 1991: 216-7). Yûnus Emre’nin şiirlerinde tasavvufî kavramları ve fikirleri başarılı bir şekilde ele aldığını İsmail Hakkı Bursevî de şu şekilde ifade etmiştir: “Yûnus Emre’den bu kadar makâlât-ı tevhîd ve kelimât-ı irfân sâdır olmuştur ki, kimseye makdûr değildir. Onun için bu bâbda hâtimetü’l-metüeahhirîndir. Zîrâ söylemediği mazmun kalmamış ve Türkî sözlerde onun

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

¹ XIII. yüzyılda, Anadolu’da pek çok mutasavvıfın yanında İbn Arabî (ö. 1239), Sadreddin-i Konevî (ö. 1274) ve Mevlânâ (ö. 1273) gibi tanınmış mutasavvıflar da bulunmaktadır. İbn Arabî ve Sadreddin-i Konevî, tasavvufun irfân ve tefekkür yönünü oldukça yükseltmişler; Mevlânâ ise tasavvufî düşünceye Farsça şiir kalıbı içinde çok sanatlı ve coşkulu bir hava kazandırmıştır. Mevlânâ, İbn Arabî, Sadreddin-i Konevî ve talebelerinin sayesinde Anadolu, tasavvufî bir ilim ve tefekkür merkezi haline gelmiştir. Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında aydınlar ve halk üzerinde bu fikrî-irfânî havanın önemli derecede tesîri olduğu görülmektedir (Köprülü 1991:46-48; Tahralı 1995: 179).

kelimâtına muâdil gelmemiştir. Kendi tercümânü'l-gayb ve lisânü'l-feyz ve kâlib-ı nazmı rûhu'l-ma'ânî-perver ve hân-ı ma'rifetine erbâb-ı feyz tufeylîdir.” (Bursevî 1287: 1/68-69)

Yûnus Emre'den önce Ahmed-i Yesevî gibi Türkistanda bulunan Türk asıllı mutasavvıflar ve Yesevî dervişlerin eserlerinde görülen “zâhidâne ve müttekiyâne telakkîler“ ile İbn Arabî ve Mevlânâ'da vahdet-i vücûd ve buna bağlı olarak diğer tasavvufî mefhumlar, gerek "ma'nâlarının pinhân olması“ gerekse Arapça ve Farsça olmalarından dolayı anlaşılma sıkıntısı ortaya çıkınca Türkçe eserlere ihtiyaç duyulmuştur. Yûnus bu durumu aşağıdaki beyitte açıkça dile getirmekte, kendinden önce "pinhân söylenen ma'nâları", açık bir Türkçe ile "üryân" kıldığını belirtmektedir (Tahralı 1995: 180):

Bu bizden öndin gelenler ma'nîyi pinhân didiler
Ben anadan toğmuş gibi geldim ki üryân eyleyem
173/7²

Yûnus Emre'nin şiirlerinde yer alan tasavvufî kavramlar üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır³. Biz bu bildirimizde tasavvufta önemli yeri olan "mürşid", "dervîş" ve bunlarla yakın anlamda kullanılan diğer kavramlar ile "eren"in Yûnus'un şiirlerinde nasıl kullanıldığı üzerinde duracağız.

Sevgiyle, aşkla gönül terbiye etme yolu olan tasavvufta, bu yola girenlere mürîd, dervîş, sâlik, tâlib, vâsıl ve âşik;

² Yûnus Emre'ye ait beyitler Mustafa Tatçı, *Yûnus Emre Külliyyatı II Yûnus Emre Divanı (Tenkîtili Metin)*, MEB Yay., İstanbul 2005 (2005b) adlı çalışmadan alınmıştır.

³ Bu kavramlar için bkz: Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1992; Abdurrahman Güzel, *Mutasavvıf Yunus Emre Hayatı-Eserleri*, Kılıç Yay., Ankara 1991; Mustafa Tatçı, *Yûnus Emre Külliyyatı I Yûnus Emre Divanı Tahlil*, MEB Yay., İstanbul 2004; Mustafa Tahralı, “Yunus Emre'nin Şiirlerinde Tasavvufî Mefhumların Akisleri”, *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri (Ankara, 7-10 Ekim 1991)*, Ankara, s. 179-187; Nâmık Açıkgöz, “Türk Şiirinde Tasavvufî Terimlerin Kullanılışının İlk Örneklerinden Yunus Emre Divanı”, *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri (Ankara, 7-10 Ekim 1991)*, Ankara 1995, s. 223-230.

rehberlerine de **şeyh**, **mürşid**, **velî** ve **evliyâ** denilir ki, bu rehberler Yûnus'un dilinde **dânişman**, **dânişmend** olarak da ifade edilir. Şiirlerinde kendinden **âşık**, **âbid**, **dervîş**, **er**, **Emre/Emrem**, **garîb**, **miskîn**, **rind**, **sûfi** ve **Tapduklu** olarak söz eden Yûnus Emre'nin de tasavvuf yolunun bir yolcusu olduğu açıkça görülür.

Yûnus'un şiirleri üzerinde yapılan çalışmalarda ve bizim de yukarda belirttiğimiz gibi Yûnus, kendinden önce Arapça ve Farsça hatta O'na göre "pinhân" söylenen tasavvufla ilgili pek çok hususu, "eren" örneğinde olduğu gibi Türkçe başarılı bir şekilde ortaya koymuştur.

Tasavvufta önemli kavramlardan olan **ârif**, **mürşid**, **şeyh**, **velî** ve **evliyâ** Arapçadır. Yûnus şiirlerinde bunları kullanmakla birlikte çoğu yerde bunların karşılığında Türkçe **er** ve **eren** kelimelerini de kullanmıştır. Bu kavramların anlamları ve Yûnus'un şiirlerinde ele alınışı şu şekildedir:

Ârif (a.s.): Allah'ı bilen, anlayışlı, kavrayışı mükemmel, irfân ve marifet sahibi anlamları olan ârif, tasavvufta Allah'ın zâtını, sıfatlarını, isimlerini ve fiillerini müşâhede ettirdiği kimse anlamındadır. Müşâhede ve temâşâdan hasıl olan bilgiye marifet, bu bilgiye sahip olan şahsa da ârif denir (Uludağ 1991: 31-32).

‘Âriflerden nişân budur her gönülde hâzır ola
Kendüyi teslîm eyleye sözde kîl ü kâl olmaya
7/4

Eger güher isterisen hıdmet eyle ‘âriflere
Câhil bin söz söylerise ma'nîde miskâl olmaya
5/6

Rengi döner günden güne topraga dökülür gine
‘İbret durur anlayana bu ‘ibreti ‘ârif tuyar
28/5

‘Âriflere bu dünyâ hayâl ü düş gibidür
Kendüyi sana viren hayâl ü düşden geçer

70/4

Ârif, Yûnus’un şiirlerinde verilen örneklede de görüldüğü gibi, gönül ehli, dedi kodudan uzak, bilgili, anlayışlı ve dünyaya gereğinden fazla önem vermeyen kişi olarak karşımıza çıkar.

Şeyh (a.i): Yaşlı, ihtiyar, pîr, önder anlamları bulunan şeyh, bir tekke ve zaviyenin başında bulunan ve rehberlik eden, müritleri bulunan kimsedir. Şeyh, nefsinden fânî, Hak’ta bâkî velî, Hak dostudur. Taliplere rehberlik etmek ve onları irşâd etmek ehliyetine ve liyâkatına sahip olan insan-ı kâmil, rehber ve mürşiddir. Şeyh kâmil ve mükemmildir, başkalarını da kemâle erdirir (Uludağ 1991:455-6). Yûnus da şiirleride şeyhten gerçek er, olgun kimse, kemâle ve vustalat erdiren kişi olarak söz eder:

Maksûdumuz dîdâridi şeyhümüz girçek er idi
Evvel dahı ol varıdı âhir dahı var olısar

52/4

Şeyh-i kâmil hizmetinden fâriğ olma iy Yûnus
Kulluk itmek pîrine erkânıdur âşıkların

120/6

Yidi deniz suyu n’ider susamış ‘âşık cânına
Şeyhüm yüzi gerek bana gördükde baş indürmege

268/2

Mürşid (a.s.): İrşâd eden ve manen yol gösteren rehber, delfî, kılavuz; tarikat pîri, şeyh, er, eren anlamları bulunan mürşid merdiven gibidir, başkaları ona basa basa yükselir. Mum gibidir, kendisi yanar ama çevresindekileri aydınlatır (Uludağ 1991: 354):

Yûnus’un şiirlerinde mürşid kavramı, hem doğrudan hem de hoca, üstad ve şeyh kelimeleri vasıtasıyla da ifade edilmiş, bazı kelime ve terkiplerde ise mecazî olarak ele

alınmıştır: Aşk eri (376/6), gerçek er (160/10, 179/6, 378/9),
himmet eri (376/2),

Tâlib meseli ırmak **mürşid** meseli deryâ
Seyr ü seferi hoş gör 'ummân bulasın birgün
187/3

Miskîn Yûnus aç gözünü Hazret'e urgıl yüzünü
Mürşid-i kâmil yolına kurbân olayın bir zamân
253/9

Gerçek erene varalum Hakk'un haberin soralum
Yûnus Emre'yi alalum gel dostu gidelüm gönül
160/10

Karanu dünler olsa yollar hiç eğlenmese
Kulavuzum er olsa ben neyiçün azaram
171/1

Velî – Evliyâ (a. s.): Dost, yâr, sevgili, eren, ermiş gibi anlamları bulunan velî/evliyâ, tasavvufta Allah'ın dostluğunu kazanmış, zühd ve takvâda üstün, keşif ehli kişi olup şu özellikleri bulunmaktadır (Uludağ 1991: 168, 519):

1. Velî, zâhiri hükümlere ve şer'î âdâba saygılıdır. Bunları titizlikle uygular. 2. Velî, ma'sûm değildir, ama mahfûzdur. Yani Hak onları günaha düstükleri zaman, günahta ısrar etmekten korur. Velî, hasbelkader günah işler ama tevbe eder ve günahta ısrar etmez. 3. Velî, açıkça kerâmet göstermez ve kerâmet sâhibi olduğunu da iddia etmez ama, kerâmet velîden zuhûr eder. Gayr-i ihtiyârî kendisinden kerâmet zuhûr edince de bunun bir mekr-i ilahî olması ihtimâlini gözönüne alarak endîşe eder. 4. Velînin velî olduğunu bilmesi gerekmez. Velî olduğunu bilmeyen çok kimse vardır fakat, bazı velîler velî olduklarını bilebilirler. 5. Bazı velîlere güzel bir son (ölüm; hüsn-i hâtîme) nasip olmayabilir, yani velî, ömrünün sonuna doğru velîlik makamından düşebilir, azl edilebilir. İnsân-ı kâmil olan velî, nefisinden fânî, Hak ile bâkidir (Uludağ 1991: 519-20).

Velîyi, şiirlerinde dünyaya gereğinden fazla değer vermeyen, Hakk'a giden yolda iyi bir rehber olan ve diğer insanlara göre üstün vasıfları bulunan bir kimse olarak gören Yûnus, sonuç olarak onun da "ölümlü" bir insan olduğunu vurgular. Velî-evliyâ kavramları için "dost ehli", "Hak kapısı",

"Hak dostu", "Hakk'ın sırrı", "Tanrı hası", "dost" ve "vuslat eri" ifadeleri kullanılır:

Dünyâyı bırak elden dünyâ hicâb bu yolda
Biz **velî**den nebîden eyle işitdük haber
39/2

Görenler **velî** sanur selâm virtür utanur
Anca iş koyarıdum el irüben güç yitmez
117/8

Kan'enbiyâ vü **evliyâ** geldi geçdi cümle velî
Kanı Dâvud u Süleymân Kâf'dan Kâf'a dutmuş iken
273/7

İşidün iy yâranlar dem **evliyâ** demidür
Gelsün 'ömür sürenler dem **evliyâ** demidür
85/1

Hak'dan haber geldi yine kullar yarag itsün dimiş
Dirilüben **evliyâ**dan bir el-etek dutsun dimiş
122/1

Vuslat eri olan kişi gerek varlıktan mahv ola
İş bu yola girmeklige bir görelüm yarak nedür
37/2

Er (t): Koca; erkek, kişi; yiğit, kahraman; Bektaşi şeyhi, mürşid, eren; sahip; işini iyi bilen, yetenekli kimse; ask. Rütbesiz asker; erken zaman (Dilçin 1983: 83-84) anlamları bulunan ere, tasavvufa, ricâlullah, evliyullah ve merdân-ı Hudâ'dan olan zât, Allah adamı, velî, ermiş, mürşid, şeyh anlamları verilmektedir (Uludağ 1991: 161-2; Cebecioğlu 2004: 194, 518).

Eren (t): Erkek; kahraman, yiğit; erler, yiğitler, kahramanlar; Allah'a ermiş kimse; ricâl, tecrübeli, akıllı kimseler (Dilçin 1983: 84) anlamına gelen bu kelime de tasavvufta, vâsıl, ehl-i vüsûl, Allah'a ulaşan kişi, velî, ermiş, kâmil insan anlamlarında kullanılır (Uludağ 1991: 162; Cebecioğlu 2004: 194).

Yûnus'un şiirlerinde er ve eren, daha çok mürşid-i kâmil veya insân-ı kâmil anlamında kullanılmaktadır. Erenlerin özellikleri, ârif, şeyh, mürşid ve velî-evliyâ bahsinde dile getirilen hususlarla benzerlik gösterir Bazı beyitlerde ise erenler

yerine mecâzen “sultan”, “cân”, “merdân” ve “ulu” gibi kelimeler zikredilmiştir. Birkaç beyitte de âşık için de er veya eren sıfatı kullanılır (Tatçı 2005a: 408).

Geç Yûnus endîşeden ne gerek bu pîşeden
Ere ‘ışk gerek önden andan dervîşe benzer
66/9

Er elini aldunısa ere gönül virdünise
İkrârıla geldünise pes ere inkâr gerekmez
111/6

Cân odur kim Hak'a ire ayak odur yola gire
Er oldur alçakda tura yüksekden bakan göz degül
166/3

Erenlerün nazarı toprağı gevher eyler
Erenler kademinde toprak olasum gelür
46/8

Erenlerün kulıyısan ölümün ana tur Yûnus
Niç'erenler geldi geçdi nevbet şimdi bize durur
60/7

Hak ere benüm didi varlığın erde kodı
Erenlerün himmeti yirden göge direkdür
84/5

Erenlerden etek tutan menzil alup Hakk'a yiten
Muhammed nûrına batan ol dünyâya kalmayandır
99/1

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi er ve eren kavramları Yûnus Emre'nin şiirlerinde daha çok velî, ermiş, kâmil insan, ârif, müşşid ve şeyh anlamlarında kullanılmıştır. Er ve eren ile ilgili benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak, biz bu kadarı ile yetinip Yûnus'un er ve erene ârif, şeyh, müşşid, velî-evliyâ'nın dışında yüklediğı anlamları ve bunları kullanış biçimlerine de kısaca değinmek istiyoruz.

Yûnus'un şiirlerinde **er** ve **eren** çeşitli terkip ve ibareler içerisinde, yukarıda bahsedilen ve genel olarak "reber" anlamına gelen kavramların yanında **âşık**, **dervîş**, **sâlik**, **tâlib**, **yâr** ve **yârân** anlamlarına gelecek şekilde de kullanılmıştır.

Yûnus Emre Divan'ında ârif 40, şeyh 19, mürşid 7, dânişmend 4, velî 12 ve evliyâ 24 olmak üzere toplam 106 beyitte yer alırken bunlarla yakın anlamda kimi zamanda bunların yerine kullanılan **er** ve **eren** ise 165 beyitte geçmektedir. **Er** ve **erenin** ârif, mürşid, şeyh, velî-eveliyâ ve farklı anlamlara gelecek şekilde kullanıldığı terkip ve ibârelerin örnekleri aşağıdaki gibidir:

dost yüzünden nikâbı
götürmek için er
olmak (135/3),
er elini almak
(111/6),
er eteğin tutmak
(166/5),
er ile yoldaş olmak
(304/3),
er nazar eylemek
(297/3),
er nazarında tâze
güller açmak (141/6),
er nazarından gitmek
(159/8),
er olmak (45/9),
er sırrı (21/6),
er tomı giymek (11/5),
er yolu (27/7),
erden himmet olmak
(24/4),
erden nasîb almak
(250/1),
erden nazar olmak
(99/3),
ere irmek (296/2),

ere ışk gerek (66/9),
ere kulluk etmek
(84/2),
eri bulmak (399/1),
erün dîdârını görüp
gümân terkini urmak
(397/5),
erün yoldaşı olmak
(164/5),
gerçek er kapusunda
halini arz etmek
(179/6),
Hak yolına er gibi
turmak (98/2),
himmeti erde bulmak
(98/2),
ışk eri (42/5),
ma'nî eri melûl
olmaz (158/1),
safâ-nazarı olandan
erlik ummak (27/4),
vuslat eri olmak
(37/2),
yol eri, garîb gönüller
yâri (11/7),
eren himmeti (34/4),

eren izi izlemek
(247/6),
eren soyı soylamak
(181/10),
eren yolında gül
olmak (279/6),
erenler cür'asından
içmek (188/7),
erenler denizi
(378/1),
erenler dirligi (140/6)
erenler gönline
girmek (372/6),
erenler gönlüne
sultân olmak (391/1),
erenler kapusu Hazret
kapusu (113/11),
erenler mahfilinde
ışkı cünbiş eylemek
(362/8),
erenler meydânında
yuvarlanır top olmak
(393/2),
erenler nefesi (18/8),
erenler nefesini asâ
edinmek (279/9),
erenler semâ'ı (58/4),
erenler sohbeti
(46/5),
erenler sohbetinde
deste kızıl gül olmak,
erenler Tanrı hası
(314/3),
erenler yayı katıdur
(265/2),

erenlerden etek
tutmak (99/1),
erenlerden irak
olmamak,
erenlerden
usanmamak (80/2),
erenlere eksikligile
nazar hoş değil,
erenlere gitmek
(251/3),
erenlerin âhı (141/5)
erenlerin himmeti
(84/5)
erenlere ikrâr etmek
(314/4),
erenlere muhib
olmak (265/1),
erenlere tekebbür
olmayıp toprak olmak,
erenlerin âhına tağ-
taş katlanamamak (141/5),
erenlerin kulu (72/7),
erenlerin ma'nîsi
(57/7),
erenlerin nazarı
(46/8),
erenlerin yolları
inceden ice (124/1)
erenün yüzi suyu
hürmeti (34/5),
gerçek erenler
(172/11),
hakikat erenleri
(38/4),
ışkile gelen eren,
ağuyı nuş ider (80/1).

Sonuç olarak Yûnus bir beyitinde şeyh, dânişmend, velî ve dervîşin "er" ve "eren" ile aynı olduğunu belirterek bunların yolunun ise "er yolu" olduğunu ifade eder:

Şeyh ü dânişmend ü velî cümlesi birdür **er** yolu
Yûnus'dur **dervîşler** kulu Tapduk gibi serveri var 27/7

Yûnus, mücâhededen müşâhedeye, zâhitlikten aşka, geçici sevgiden gerçek sevgiye, ilimden irfâna, sözden öze, bilmeden olmaya, benlikten insanlığa, ayrılıktan vuslata, şeriaten hakikate, zâhirden bâtına, kulluktan sultanlığa erdiğini, erenlerden olduğunu belirtir (Gölpınarlı 1992: 162):

Benem ol 'ışk bahrîsi denizler hayrân bana
Deryâ benüm katremdür zerreler 'ummân bana
12/1

Yolum sana oldı turak sabahın söyleyendür Hak
Yûnus Emre dilinde Hak olup dile düşe geldüm
224/11

Tasavvuf ehline göre, tasavvufî bir terim olan "vahdet-i vücûd" ile İslâm dini ve diğer semavî-kitâbî dinlerin esası olan "tevhîd" anlatılmak istenir. Diğer bir ifadeyle, "vahdet-i vücûd", tasavvuf ehline göre "tevhîd" in yüksek irfana ve müşâhedeye dayanan bir yorumudur. İbn Arabî ve Mevlânâ'nın eserlerinde "vahdet-i vücûd" terimi bulunmadığı gibi, Yûnus Emre'nin şiirlerinde de bu terim kullanılmamıştır (Tahrallı 1995: 185). Daha sonraki yıllarda kullanılmaya başlanan bu terim yerine Yûnus'un şiirlerinde "tevhîd" ile buna yakın anlamda "birlik" terimlerinin kullanıldığı görülür:

Tevhîd imiş cümle 'âlem tevhîdi bilendür Âdem
Bu tevhîdi inkâr iden öz cânına düşmânımış
125/6

Bu tevhîd tonını geyen varlığını yoğa sayan
İş bu yola kâyım turan mutlak bilün ol er durur
61/9

Bu beyitlerde Yûnus, "tevhîd tonını giyen" ve tevhîdi kabul ederek kendi varlığını "varlığını yoğa sayan", yani kendi varlığını "fenâ-fillâh" mertebesine erişerek yok eden ve böylece Hakk'ın "birliği donunu giyen", Hak ile Hak olan "insân-ı kâmil" olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, er, eren, evliyâ veyâ kâmil insan "tevhîd"i bütün yönleriyle ve gerçekliğiyle kavrayan kimselerdir.

Yûnus'un şiirlerinde çok çeşitli şekillerde ifâdesini bulan tevhîd terimi yerine zaman zaman "birlik" kelimesi de kullanılmıştır. Varlığa ve insanlara "ekisk nazar"la bakmanın ve "varlığı bir görmeme"nin "erenlere yakışmayacağını" düşünen Yûnus, bunu şu beyitler açıkça dile getirir:

Tehî görmem kimseyi hîç kimesne boş degül
Eksükligile nazar **erenlere** hoş degül

167/1

Kimseden ayru görme her birile bile gör
Cümle 'âlem toludur berr ile bahr içinde

305/5

Bu birlik ve tevhîd anlayışı aynı şekilde Yûnus'un aşk anlayışında da kendini gösterir:

Asılda 'âşık u ma'sûk u 'ışk bir
Bu birden gerçi kim yüz bin görindi

411/8

Yûnus Emre'nin şiirlerinde akislerini bulan tasavvufî kavramlar, din ve dünyâ görüşü, genel olarak "tevhîd" anlayışı içinde ele alınır (Tahralı 1995: 186-7). Bu anlayış Yûnus'tan önce Anadolu'da Muhyiddîn İbn Arabî, Sadreddîn-i Konevî ve Mevlânâ ile diğer mutasavvıfların eserlerinde ifade edildiğine göre, bu şahsiyetlerin manzum ve mensur eserlerinin bilinmesi ve incelenmesi, Yûnus'un şiirlerinde ifade edilen tasavvufî kavram ve düşüncelerin anlaşılmasında katkısı olacak ve böylece tasavvuf ehli arasında ortak olan "hakikat"lerin Türk şiirinde ilk defa Yûnus tarafından sade ve güzel bir şekilde dile getirildiği görülecektir.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, N. (1995), “Türk Şiirinde Tasavvufi Terimlerin Kullanılışının İlk Örneklerinden Yunus Emre Divanı”, *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri (Ankara, 7-10 Ekim 1991)*, Ankara 1995, s. 223-230.
- Cebecioğlu, E. (2004) *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yay., Ankara.
- Dilçin, C. (1983) *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara.
- Gölpınarlı, A. (1992) *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Güzel, A. (1991), *Mutasavvıf Yunus Emre Hayatı-Eserleri*, Kılıç Yay., Ankara.
- İsmail Hakkı Bursevî, (1287) *Ruhu'l-Mesnevî*, İstanbul.
- Köprülü, F. (1991) *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, DİB Yay., Ankara, 7. bas.
- Tahralı, M. (1995) “Yunus Emre'nin Şiirlerinde Tasavvufi Mefhumların Akisleri”, *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri (Ankara, 7-10 Ekim 1991)*, Ankara.
- Tatçı, M. (2005a), *Yûnus Emre Külliyyatı I Yûnus Emre Divanı (Tahlil)*, MEB Yay., Ankara.
- Tatçı, M. (2005b), *Yûnus Emre Külliyyatı II Yûnus Emre Divanı (Tenkitli Metin)*, MEB Yay., Ankara.
- Uludağ, S. (1991), *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul.